

Odmev tega modroslovja slišimo iz sedanje književnosti in umetnosti. Ali je umetniški „impresionizem“ kaj drugega, nego načelo Kantovo, da moremo spoznati le posamezne zunanje muke, prenešeno v umetnost? Ti moderni črtičarji, ki ne ustvarjajo več globoko zamišljenih velikih umotvorov, ampak le zbirajo in analizirajo bolesterne muke svojega rafiniranega čuvstvanja — ali so kaj drugega, nego subjektivistični peresa in čopiča? Zunanji svet za nje ne obstoji več. Svoj „jaz“ popisujejo in se vglabljujejo vanj. Ves zunanji svet se nam v njihovih spisih več ne kaže kot nekaj objektivnega, realnega, ampak le v odsvitih njihovega čuvstvanja. Oni ne popisujejo zunanjih dogodkov, ampak le svojo lastno dušo kot proizvajateljico predstav, občutkov in nestalnih pojmov.

Ta subjektivizem je privedel modroslovje do takih ekstremov, kakršne vidimo v Hartmannu in v Nietzscheju. In tu se je začel moderni duh zavedati, da je zašel. Modroslovje se hoče rešiti iz splošnega skepticizma. Zato je zaoril v novejšem času klic: Nazaj h Kantu! A zaman pričakuje moderno modroslovje rešitve od povratka h Kantu. Kajti ravno v tem modroslovju je oni razjedajoči element, ki je razkrojil v svojem stoletnem razvoju modernega duha. Seči bodo morali mnogo dalje nazaj — nazaj v ono modroslovje, ki še ni odvomilo nad svojo lastno pametjo, ki priznava realnost svetu, veljavo načelu vzročnosti in objektivno vrednost spoznavanju. Ne kritike čiste pameti — nam je treba restavracije zdravega razuma!

SLOVENSKA.

Zlatorog. Narodna pravljica izpod Triglava. Napisal A. Aškerc v Ljubljani. Založil L. Schwentner. — Bili smo res radovedni, kaj bo nastalo, ako Aškerc obdela romantično snov. Kajti večjega nasprotstva ni, kakor je med Aškerčevim hladnim skepticizmom in med naivno iskrenostjo narodne pravljice. In reči moramo, da se Aškercu poizkus, dramaturgizirati „Zlatoroga“, v kljub vsej skrbnosti, s katero je pilil svoje verze — ni posrečil.

Aškerc je doktrinarec svojega sistema in kaže povsod tendenco. Te svoje lastnosti tudi pri „Zlatorogu“ ni mogel zatajiti. On dokazuje s tem spisom v verzih, da ljubezen in pohlep po bogastvu strmoglavita ljudi v pogubo. To je teza, in vse je spisano z namenom, da nam dokaže to trditev. Tak vtisek ima vsakdo, ki prebere Aškerčevega „Zlatoroga“. Mi vidimo zlatoroga, slišimo bele žene, poslušamo zele-

nega lovca — a vendar ne dobimo nikjer vtiska naivne pravljice. Zdi se nam skoro, kakor bi brali razpravo v verzih. Aškerc spravi trentskega lovca Bojana v propad, kakor bi reševal kak matematičen problem — povsem logično in pravilno, samo — romantično ne.

Jasno se vidi, da je hotel Aškerc v resnici ustvariti nekaj gorkega, naivno-pravljicnega. A v njegovih rokah se je pravljica izpremenila v modroslovno razmotrivanje. Koprneča strast postane v njegovih rokah mehanična energija. Ko nam naj bi zapel ukajočo lovsko pesem, začne filozofirati o „velikem Panu“, in namestu da bi zapel pastirsko pesem o zlatih žarkih planinskega dne, začne razmotrivati bistvo in starost solnčne oble.

Aškerc vsled tega tudi ne zna slikati ženskih značajev. Od njega nimamo še nobene ženske. Tudi lepa Vida v „Zlatorogu“ je le po imenu ženska. Mi vidimo sicer njeno radost, njen pohlep, njen obup. A v vsem tem ni nič pristno ženskega — nič srca.

Trentskega lovca je hotel Aškerc opevati, a v mislih mu je bil — Faust. Kot zlobni, zapeljivi princip je uvedel „zelenega lovca“, ki igra vlogo Mefista. To naj bi bil istinit vrag, in razne ironične poteze spominjajo Goethejevega vzorca; vendar moramo reči, da je ponesrečen tvor. „Zeleni lovec“ je kot vrag seveda metafizičen modroslovec in deklamira svoje misli o vzrokih, o moči in sili, o raznih svetovih in podobnih stvarih. A kako je mogel Aškerc hudirja privedi do tega, da se je nesrečno zaljubil v lepo Vido, nam je neumljivo. Vekovečni princip zla, ki šteje stoletja in premerja svetove, pa se kar naenkrat zagleda v mlado krčmarico v Soški dolini in postane melanholičen ter javka o svoji nesrečni ljubezni, — je vendar prečudna prikazen. To protislovje nam podere vse zaupanje v modroslovje Aškerčevo.

Tudi v jeziku ni nobene naivnosti. Lepi, zvonki so verzi v onem prizoru, ko sanja Bojan in ko gredó razne prikazni mimo njegovega očesa. A ako beremo v razgovoru besede: „srečnik, nehvaležnik“ nam takoj izgine iluzija narodne pravljice. Splošno so pa verzi sami izredno izlikani in opiljeni.

Dr. E. L.

Poduk rojakom Slovincem, ki se hočejo naseliti v Ameriki. Spisal Rev. F. S. Šusteršič. Joliet, Ill. Založila zveza slovenskih duhovnikov v Ameriki. 1903. Tiskal „Amerikanski Slovenec.“ — To je velevažna in jako poučna knjiga, vredna, da se ž njo bolje seznanimo.

V uvodu piše pisatelj (str. 5): „Pojasniti te razmere, zavrniti predsodke, odkriti resnico in podati rojakom-izseljencem dober svet v telesnih in dušnih zadevah, je namen tej knjižici.“

Knjiga ima 6 poglavij in 2 prilogi.

1. Opisuje „Združene države ameriške“ ter podaje kratek pa jasen topografičen in statističen pregled. Združenih je 45 držav in dva teritorija, kjer živi okrog 75 milijonov duš.

2. Daje „nekaj nasvetov naseljencem.“ Taki nasveti so: „Naselite se tu s svojimi družinami in pridite sem z namenom, da ostanete tukaj in si izberete Ameriko za svojo drugo domovino.“ — „Slovincem svetujemo, naj se ne selijo v nobeno drugo deželo v Ameriki, kakor v Združene države. Naseljenci „naj gredo v take kraje ali mesta, kjer imajo Slovenci svojo cerkev in svojega duhovnika, ali vsaj tje, kjer jih biva večje število in je upati, da si ustanove lastno cerkveno občino.“ Za temi daje svete v oziru na „delo, kakršno čaka tu slovenskega naseljence“ ter pravi, da „bi bilo za marsikoga bolje, da se loti poljedelstva“. Tu je

pristavljen resen opomin: „V Ameriki je treba delati in trpeti za vsakdanji kruhek, kakor povsod na božjem svetu.“ Dalje pravi: „Svetovati je Slovincem, ki se naselijo v Ameriko, da pristopijo k uniji svojega rokodelstva ali obrti.“ Sviri pa učene ljudi pred naselitvijo, češ „za študirane ljudi, ki ne razumejo angleškega jezika, sploh niso ugodna ameriška tla“, izvzemši duhovnike, katerih bi potrebovali precej kakih deset. — Enako „je na mnogih slovenskih naselbinah lepa prilika za mladega, nadarjenega in podvzetnega zdravnika.“ Končni svēt: „Poizvedi najprej. . . kako je z delom . . . v kraju, kamor si namenjen, in potem še le se odpravi na pot.“

3. Razlaga „naselniški zakon“, kakršen zdaj velja v Ameriki.

4. Popisuje „katoliško življenje v Ameriki“ jako zanimivo. Katoliška cerkev je v Združenih državah popolnoma prosta; nihče se ne sme vtikati v njene zadeve. Katoliška cerkev je tukaj najmočnejša verska družba, ki šteje 12 milijonov duš (brez Kube in Filipin). Danes broji 13 nadškofij, 88 škofij, 13.000 duhovnikov in 10.000 farnih cerkev. — Slovenci pa imajo zdaj tu 17 svojih župnij in cerkev. Katoličani v Ameriki si morajo sami zidati cerkev in jo vzdrževati, sami plačevati svoje duhovnike. Zato imajo poleg peterih cerkvenih zapovedi še 6., ki se glasi tako: „Pomagaj po svoji moči vzdrževati cerkev in duhovnike!“ Razven cerkve morajo ameriški katoličani vzdrževati tudi svoje šole, ker so državne šole brezverske. Slovenci imajo 6 svojih šol.

Velikega pomena so v Ameriki katoliška društva z namenom dejansko izvrševati ljubezen do Boga in do bližnjega. Prva in največja zveza slovenskih katoliških društev je bila ustanovljena l. 1894. v Jolietu, Ill. pod imenom: „Kranjska Slovenska Katoliška Jednota.“ Danes ima 53 slovenskih katoliških društev s 6223 člani. — Razven te je več slovenskih društev v „Jugoslovanski Katoliški Jednoti“ in v „Slovensko-Hrvatski Zvezi.“ V katoliških župnijah imajo kakor na Slovenskem tudi v Ameriki cerkvene bratovščine.

Važno vlogo v katoliškem življenju igra katoliško časopisje. Zdaj imajo tri take liste: „Amerikanski Slovenec“, „Nova Domovina“ in „Mir.“ Vsak veren Slovenec naj se naroči na enega izmed teh treh listov.

Za nas doma so posebno zanimivi podatki o sklepanju zakona. V Ameriki je civilni zakon veljaven po župnijah, koder ni razglašena tridentska postava za sklepanje zakonov pred lastnim župnikom. Država pa nikogar ne sili, da se mora civilno poročiti, zato veže vse kato-